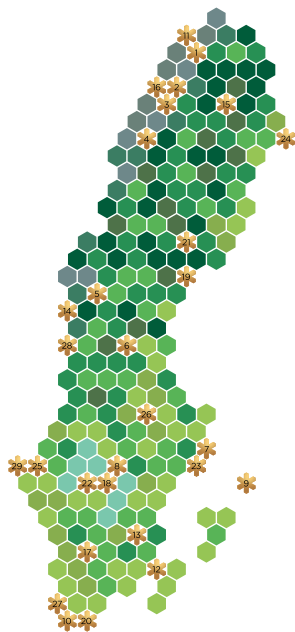

SVERIGES NATIONALPARKER

1. ABISKO – Lättillgänglig fjäddal med en ovanligt rik flora.

2. STORA SJÖFALLET / STUOR MUORKE – Mäktiga fjälltoppar, glaciärer och tallurskogar.

3. SAREK – Storslagen och krävande vildmark i ett unikt fjällandskap.

4. PIELJEKAISE – Vidsträckt orörda fjällbjörkskogar.

5. SONFJÄLLET – Lågfjäll och naturskog med gott om björn.

6. HAMRA – En sällsynt helhet av naturliga skogar, myrar och vattendrag.

7. ÄNGSÖ – Genuint odlingslandskap med betesdjur och slåtter.

8. GARPHYTTAN – Äldre odlingslandskap där både hasselmus och nötkråka fått en fristad.

9. GOTSKA SANDÖN – Unik och sällsamt vacker ö med milsvida sandstränder.

10. DALBY SÖDERSKOG – Lummig lövskogslund på den skånska slätten.

11. VADVETJÄKKA – Sveriges nordligaste nationalpark är ett fjäll med djupa grottor.

12. BLÅ JUNGFRUN – Sågenomspunnen ö med släta berghällar, ädellövskog och vacker utsikt.

13. NORRA KVILL – En av få urskogsartade skogar i södra Sverige.

14. TÖFSINGDALEN – Dalgång med tallurskogar, blockmarker och forsande vatten.

15. MUDDUS / MUTTOS – De stora myrarnas och urskogarnas land.

16. PADJELANTA / BADJELÄNDA – Böljande fjällhedar och stora sjöar långt från närmaste väg.

17. STORE MOSSE – Det största svenska myrområdet söder om Lappland.

18. TIVEDEN – Skogslandskap med vildmarkskänsla.

19. SKULESKOGEN – Kust med storslagna utsikter och världens högsta landhöjning.

20. STENSHUVUD – Kustberg, ädellövskog, inbjudande hedar och stränder.

21. BJÖRNLANDET – Berg, stup och storskog med spår av forna tiders bränder.

22. DJURÖ – Skärgårdslandskap i Västeuropas största insjö.

23. TYRESTA – Orörd storskog strax söder om Stockholm.

24. HAPARANDA SKÄRGÅRD – Skärgårdslandskap med långgrunda sandstränder.

25. TRESTICKLAN – Våglös ödemark med milsvida utsikter från tallklädda bergsryggar.

26. FÄRNEBOFJÄRDEN – Mosaik av lövrika skogar och vatten vid nedre Dalälven.

27. SÖDERÅSEN – Lövskogar, rasbranter, strömmande vattendrag och ett rikt växt och djurliv.

28. FULUFJÄLLET – Här vid Sveriges högsta vattenfall möter urskogen fjället som är vitt av lav.

29. KOSTERHAVET – Artrikt havs- och skärgårdsområde med landets enda korallrev.

KONTAKT

kosterhavet.vastragotaland@lansstyrelsen.se

Telefon: 010 -224 40 00

naturvardsverket.se

Ansvarig för Sveriges nationalparker.

Produktion: SALT kommunikation/Susanne Lijenasström & Karin Björk. Foto framsida Sven-Gunnar Lammeryd. Tryck Responstryck 2012.

KOSTERHAVETS NATIONALPARK *URSHOLMENS FYRPLATS*

UTPOSTEN I VÄSTER

Havet utanför Koster är fyllt av lömska grynnor och grund. Många fartyg har förlist och gått under i området. För att vägleda och hjälpa sjöfarare tändes därför Ursholmens dubbelfyrrar den 13 november 1891. Tre familjer flyttade ut för att hålla fyrljusen igång. Idag är fyrplatsen obemannad men bostadshus och bodar står kvar. Och fyrtornen utgör fortfarande en omisskännlig siluett i Kosterhavet.

Kjell Holmner/Lightvision

JORDSKALV OCH KONTINENTKROCKAR

Den 23 oktober år 1904 skakades fyrplatsen av ett jordskalv – Sveriges kraftigaste i modern tid. Fyrtornen vibrerade men höll. Skalvet hade sitt centrum djupt nere i havsbotten strax västerut, och lär ha känts ända till Stockholm.

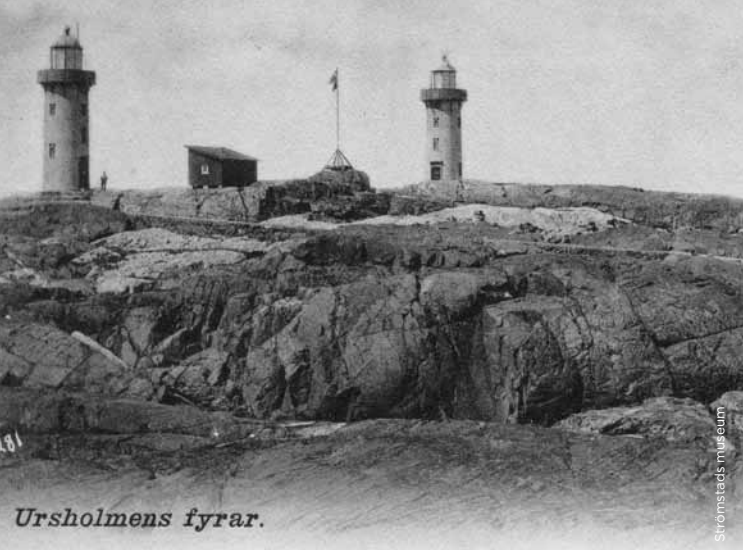
Under den geologiska historien har Ursholmarna utsatts för starka krafter. Stora delar av berggrunden var ursprungligen havsbotten, där lager på lager av sand och lera pressades samman under mycket lång tid. För ungefär 1600 miljoner år sedan "krockade" vi med en annan kontinent. Det väldiga trycket och den påföljande upphettningen fick berget att smälta och omvandlas till den gråa gnejs som idag dominerar berggrunden i stora delar av Kosterkärgården.

Stråk av svart diabas löper över hållarna. De har bildats när berggrunden dragits isär och spruckit upp. Genom sprickorna har bergartssmältor pressats upp mot ytan och stelnat.

Klapperstensfälten påminner oss om istiden och landhöjningen som skedde efter att isen smält bort – och som fortfarande pågår. Stenarna fördes hit med isen, vissa ända från Oslotrakten och från Dalarna.

Kjell Holmner/Lightvision

Strömstads museum

HISTORIEN OM EN FYRPLATS

För bara drygt femtio år sedan bodde och arbetade tre familjer här ute. Fyrarna skulle tändas och släckas året runt varje dag, i håll-regn som isande snöstorm.

Egentligen var det på Nordkoster som allt började. Där anlades år 1849 Bohusläns nordligaste fyrplats, med dubbla fyr-torn och fyrvaktarbostäder. Men fyrarna låg så högt att ljusen förväxlades med stjärnor och i disigt väder kunde de skymmas av dimmoln. Så man började söka efter en lämpligare plats.

Valet föll på Yttre Ursholmen längst i väster. Här fanns plats för bostäder, det fanns färskvatten och en skyddad hamn-bassäng. Vid flytten 1891 tog man med lanterninen från den ena av Kosterfyrarna, den andra hämtades från Vinga. Ett av husen flyttades också med för att bli gemensam bostad för fyrvaktaren och fyrbiträdet. Till fyrmästaren – som hade rätt till egen bostad – byggdes ett nytt hus.

Fyrfolkets tillvaro var helt annorlunda jämfört med nutida besökare. Här arbetades flitigt, dag som natt. Nattpasset var uppdelat i två skift: från solens nedgång till midnatt och från midnatt till soluppgång. Fyrarna fick aldrig slockna. Under de mörka vintermånaderna måste de lysa dygnet runt. På dagarna skulle fyrlinser och fönster putsas, fotogenförråden fyllas på och den lilla väderstationen läsas av fyra gånger per dygn. Då som nu ställde platsens utsatta läge krav på ständigt underhåll av fyrar och byggnader.

I små trädgårdsland odlades potatis och grönsaker. Mat-jorden fick dock hämtas på Koster. Man höll höns, gris och får, och under en period också en ko. Fiske och jakt bidrog till att fylla skafferiet, och höstens hummerfångster gav ett välkommet ekonomiskt tillskott. Från sälen fick man skinn och tran, och skottpengar.

Sommaren 1965 elektrifierades Ursholmens fyr. Nu be-hövdes inte längre tillsyn dygnet runt och fyrfolket flyttade. En drygt sjuttioårig epok med levande fyrplats var till ända.

"Fyrmästare har att å fyrplatsen upprätthålla ordning och lydnad inom personalen och äfvensom vaka deröfver att densamma iakttager ett nyktert och ordentligt uppförande samt med noggrannhet fullgör sina tjensteåligganden."

Från Lotsverkets föreskrifter.

Strömstads museum

NATUREN PÅ LAND OCH UNDER YTAN

Jordfattigt, saltstänkt och utsatt för starka vindar. För de flesta landväxter är Ursholmarna en ogästvänlig plats. Men under havsytan frodas tång och ålgräs i det salta vattnet.

På Bredgrunden i väster växer Sveriges kanske mest magnifika tångskogar med stortare (*Laminaria hyperborea*), en brunalg som kan bli drygt halvmetern hög. I tången simmar torskar och blågyltor, och nere på den steniga botten kravlar hummer och krabbtaska.

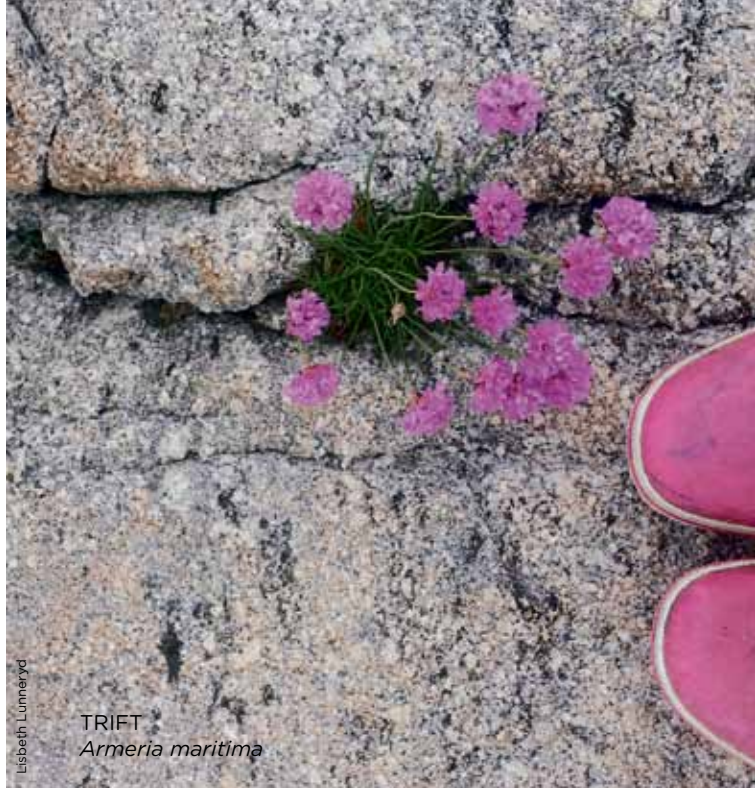
Det finns en ålgräsäng i den södra delen av sundet mellan Inre och Yttre Ursholmen. Här är det fint att snorkla! Spana efter småfiskar som spigg och stensnultra. Nere på sandbotten kryper eremitkräftor, sandräkor och strandkrabbor. På klippstränderna växer olika sorters tång. Vanliga arter är blåstång, sågtång och knöltång.

Det är gott om knubbsälar i vattnen runt omkring. De ligger gärna uppe och solar på klipporna, och det händer att de tar en simtur in i hamnbassängen. Under sommarhalvåret trivs småfåglar som stenskvätta och hämpling, och den grå skärpip-lärkan gör sin sångflykt över hållarna. Stormiga höstdagar kan det blåsa in oceaniska fåglar som havssula och stormfågel.

På de nakna klipporna är det sparsamt med jord. Men i soliga skrevor blommar styvmorsviol, gul och vit fetknopp och skörbjuggsört. Längs vandringsstigarna växer torniga häckar med slån; på våren översållade av små vita doftande blommor och frampå hösten av blåsvarta bär.

KNUBBSÄL
Phoca vitulina

Lisbeth Lunneryd

TRIFT
Armeria maritima

Havstulpaner är små kräftdjur som cementerat fast sig i strandkanten. Se upp för de vita skalen av kalk - de är vassa!

Lars-Ove Loo

Peter Birgersson Dafteryd

HÄLLKARET

I det svarta berget av diabas finns en naturlig badbassäng. Vattnet byts regelbundet ut när havsvågorna slår in. I bassängen lever tång och musslor. Men se upp, klipporna kan vara mycket hala!

Privat

ÖBARN

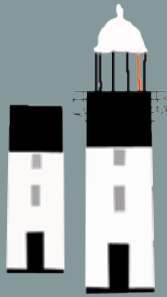
Om det fanns fler än tre skolbarn fick fyrplatsen besök av en lärare några månader varje år. Vid ett tillfälle gick tolv barn i skola här. Birgit Hermansson var sju år när hennes pappa blev fyrvaktare på Ursholmen.

Strömstad museum

PLATS ATT BO

Runt gårdsplanen ligger bostadshus och bodar. Intill matkällaren finns fyrmästarens trädgårdsländkvar, med ett litet rött staket omkring. På fotot saknas det "östra huset" som byggdes 1938.

TVÅ TORN

För att särskilja Ursholmen från andra fyrplatser byggdes två torn. På 1930-talet hade tekniken för att ge fyrljusen individuell karaktär utvecklats och den norra fyren släcktes. Det sparade både arbete och bränsle. Mer fyrehistoria finner du i det lilla fyrmuseet – fråga efter nyckeln i bostadshuset!

VITAMNINPILLER

Skörbjuggsörtens köttiga blad är rika på C-vitamin. Äldre tiders sjöfarare plockade och åt bladen för att minska risken för skörbjugg. Det var en vanlig och dödlig sjukdom under långa seglatser med ensidig kost.

Strömstad museum

STENBROTT

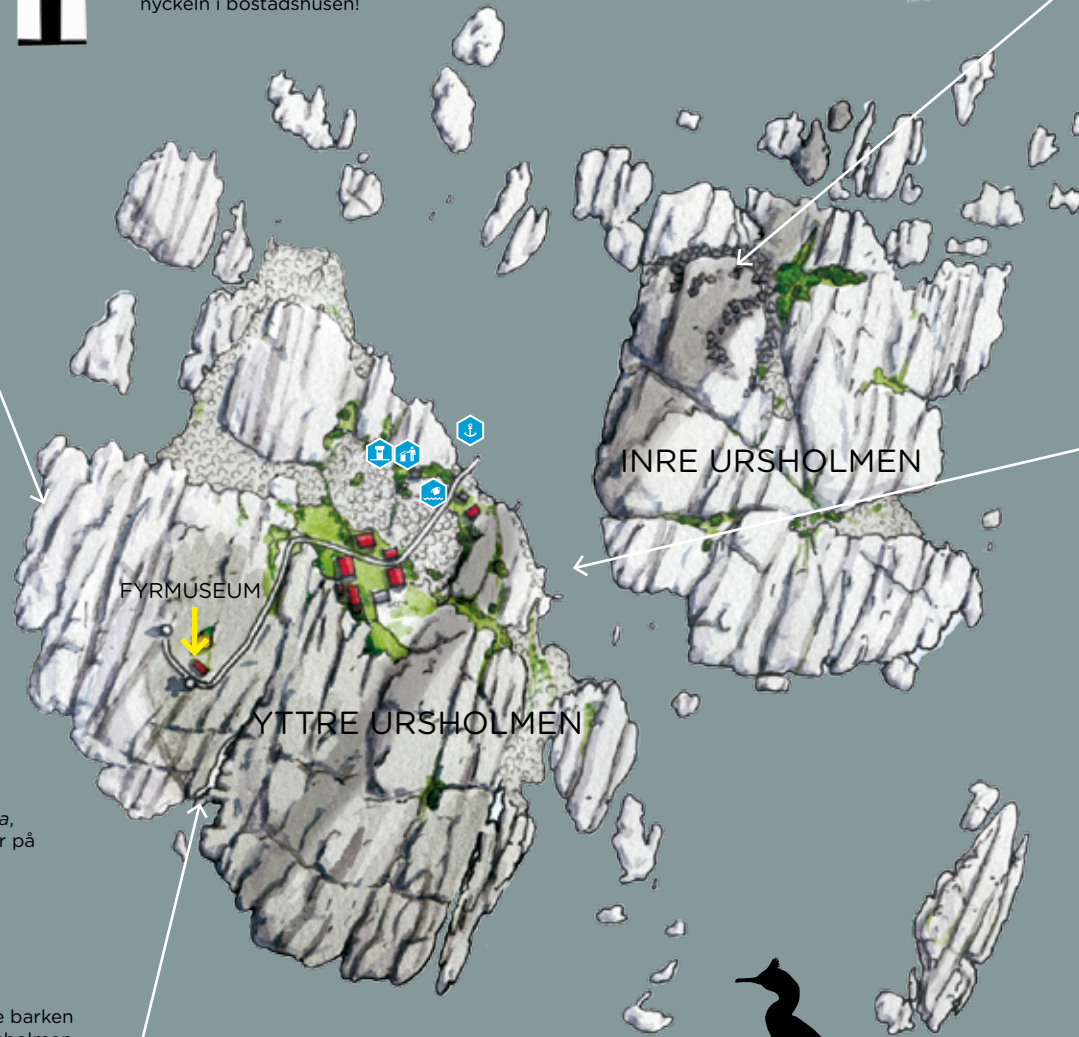
I slutet av 1800-talet flyttade några stenhuggare ut för att bryta den svarta diabasen. Polerad diabas är en vacker prydnadssten och används ofta till gravstenar. Men stenen från Ursholmarna var spröd och rostade. Stenbrytningen upphörde efter bara några år.

Lars-Ove Loo

ÄLGRÄSÄNG

I undervattensängan av älgräs finns mycket att upptäcka. Tänk på att inte snorkla ensam, eller be någon i land hålla koll på dig!

INRE URSHOLMEN

FYRMUSEUM

YTTRE URSHOLMEN

0 100 m

TOPPSKARV
Phalacrocorax aristotelis

FYRFAKTA

- Tornens höjd: 13 m
- Lyshöjd över havet: 33 m
- Lysvidd: ca 10 sjömil (18 km)

Ursholmens fyr var de första i Sverige som byggdes i betong. De drevs med fotogen fram till elektrifieringen 1965. År 2000 ersattes elkabeln med en solpanel och fyrljuset reducerades kraftigt.

EN DEL AV NATIONALPARKEN

Kosterhavets nationalpark bildades 2009 och är Sveriges första nationalpark som ska skydda natur under havsytan. Marken, fyrarna och bostadshusen ägs av Naturvårdsverket och förvaltas av Kosterhavsförvaltningen.

TÄNK PÅ

Än idag är Ursholmen en plats att uppleva havets och naturens starka krafter. Var aktsam om fyrplatsens speciella atmosfär, och tänk på att lämna den i samma skick som du själv vill finna den.

- Du får ta med hunden i land men håll den kopplad.
- Du får inte ta bort eller flytta om stenar i klapperstensfälten.
- Du är välkommen att stanna med egen båt högst två dygn i följd.
- Det är inte tillåtet att tomgångsköra motorer och använda motordrivet laddningsaggregat.
- Perioden 15 maj till 31 augusti råder max 5 knop i delar av nationalparken, bl a runt Ursholmarna.
- Respektera förbudet att stiga i land och vistas närmare än 100 meter från säl- och fågelskyddsområden.

De fullständiga föreskrifterna för nationalparken finns att läsa på Kosterhavets informationstavla vid bryggan på Yttre Ursholmen, och på www.kosterhavet.se

TECKENFÖRKLARING

DRICKSVATTEN

NATURHAMN

TORRDASS

SOPOR

KONTAKT / HITTA HIT

www.kosterhavet.se
Länsstyrelsen i Västra Götaland
Telefon 010 - 224 40 00, 0526-200 03
Stiftelsen Ursholmen www.ursholmen.se

Du når Ursholmarna med egen båt eller taxibåt. Sommartid angörs fyrplatsen av vissa utflyktsbåtar.